

YASHIL

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№10

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB[®]
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

OpenAIRE

ROAD

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

BASE

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

Crossref

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 250 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 1-oktyabrda ruxsat etildi.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukhonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyeich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

QAYTA TIKLANUVCHI YASHIL ENERGIYA: BARCHA UCHUN MUHIM MASALA.....	13
Muxiddin Kalonov	
MOLIYAVIY INNOVATSIYALAR: IQTISODIY MOHIYATI, QO'LLANILISHI VA RIVOJLANISHI.....	19
Quliyev Begimqul Melikovich	
SAVDO KORXONALARI SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA STATISTIK TAHLIL USULLARIDAN FOYDALANISHNING AHAMIYATI.....	24
Sabirova Oysuluv Shonazarovna	
KORXONANING MEBEL MAXSULOTLARI BOZORIDAGI O'RNINI KENGAYTIRISH USULLARI	30
Musayeva Shoirazimovna	
IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHDA INVESTITSIYA KO'RSATKICHLARI TIZIMINING FUNKSIONAL JIHATI.....	35
Alabayev Sobitxon	
MAMLAKATIMIZDA MAHSULOTLARNING MUVOFIQLIGINI BAHOLASH AMALIYOTI.....	40
Zakirov Ansabxon Akaidinovich	
ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ЗЕЛЁНЫХ ОБЛИГАЦИЙ В УЗБЕКИСТАНЕ.....	48
Саидахмедова Аида Мирзаевна	
KORXONALAR FAOLIYATIDA DEBITOR VA KREDITOR QARZDORLIKNI BOSHQARISH	55
Mirzayev Ozod Furkatovich	
AHOLI PUL DAROMADLARI VA HUDUDIY IQTISODIY RIVOJLANISH KO'RSATKICHLARI O'RTASIDAGI EKONOMETRIK TAHLIL.....	59
Qodirov Farrux Ergash o'g'li	
BUDJET RESURSLARI SHAKLLANISHIDA HUDUDNING SOLIQ SALOHİYATINI OSHIRISH VA MOLIYAVIY BARQARORLIK.....	64
Yuldashev Adhamjon Axadjonovich	
SANOAT KORXONALARI IQTISODIY RIVOJLANISHI TUSHUNCHASIGA NAZARIY YONDASHUVLAR.....	69
Muydinov Xusniddin Nuriddin o'g'li	
МЕТОДИКА УПРАВЛЕНИЯ ФИНАНСОВЫМИ ПОТОКАМИ В СИСТЕМЕ УПРАВЛЕНЧЕСКОГО УЧЕТА	73
Минутдинова Лилия Тагировна, Машарипов Озод Алимович	
ГАРМОНИЗАЦИЯ НАЦИОНАЛЬНЫХ СТАНДАРТОВ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН В СООТВЕТСТВИИ С МСФО	78
Абдужалилова Дилноз Абдусаттаровна	
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR YORDAMIDA SMART TURIZMNI RIVOJLANTIRISHNING DOLZARBLIGI	84
Sobirjonov Muxiddin Toxirjon o'g'li	
TO'LOVGA QOBILIYATSIZLIK HOLATIDAGI KORXONALARDA TUGATISH BALANSINI TUZISH.....	90
Nabiyev Gofurjon Nosirjon o'g'li	
O'ZBEKISTON SANOATINING "YASHIL" IQTISODIYOTGA O'TAYOTGANLIGI: IMKONIYATLAR VA CHEKLOVLAR	96
Habibullayev Oybek Asliddin o'g'li	
YASHIL IQTISODIYOT KONTSEPTSIYASINING EVOLYUTSIYASI VA ILMIY-NAZARIY YONDASHUVLAR.....	102
Allayarov Suxrob Rustamovich	
O'ZBEKISTONDA TO'G'RIDAN-TO'G'RI CHET EL INVESTITSIYALARINING MILLIY IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHDAGI ROLI	107
Raxmatov Adxam Itolmasovich, Boynazarova Matluba Xatamovna	

HUDUDIY IJTIMOY TENGLIK VA QASHSHOQLIKNI YUMSHATISHDA MEHNAT RESURLARI OMILLARI.....	114
Durumov Temur G'olibovich	
TRANSPORT TARMOG'I VA MILLIY IQTISODIYOTNING ASOSIY TARMOQLARI O'RTASIDAGI BOG'LIQLIKNI MODELLASHTIRISH (SURXANDARYO VILOYATI MISOLIDA)	121
Turayev Baxtiyor Ergashevich, Aymatov Sirojiddin To'raqul o'g'li	
РОЛЬ ЭНЕРГЕТИКИ В ФОРМИРОВАНИИ УСТОЙЧИВОГО РОСТА ЭКОНОМИКИ УЗБЕКИСТАНА.....	134
Нигматуллаева Гулчехра Нуруллаевна	
O'ZBEKISTONDA OLIY TA'LIM BOZORINING RIVOJLANISH TENDENTSIYALARI VA UNDA SIFAT MENEJMENTINING ROLI.....	139
Yuldashev Iskandar Bahromovich	
YER QA'RIDAN FOYDALANUVCHILARGA SOLIQ SOLISHNING NAZARIY ASOSLARI.....	145
Zoxidov Ismatjon Yunusjon o'g'li	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA TURIZM INDUSTRIYASIDA INNOVATSION BIZNES-MODELLAR.....	151
Shaxinabonu Choriyeva	
AVTOTRANSPORT – EKSPEDITSIYA XIZMATLARI BOZORIDA MARKETING KONTSEPSIYASI	157
Ergasheva Mukhabbat Abdusamatovna	
“YASHIL” ENERGIYA ISHLAB CHIQUVCHI KICHIK TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI SOLIQQA TORTISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	163
Toshtemirov To'liqin Toirjonovich	
DAVLAT IQTISODIY BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA SIYOSIY INSTITUTLARNING ROLI VA UNI KUCHAYTIRISH MEKANIZMLARI.....	166
O. Nurmuradov	
TIJORAT BANKLARIDA RAQAMLI BANK TEXNOLOGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISH ASOSLARI	171
Meyliqulov Shaxboz Xolmamat o'g'li	
СВЯЗНОСТЬ НАЦИОНАЛЬНЫХ И РЕГИОНАЛЬНЫХ СТРАТЕГИЙ В УЗБЕКИСТАНЕ: ВЫЗОВЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ.....	176
Ташматов Гайрат Ровшанович, Содиков Авазбек Мадаминович	
QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASI TURIZM SOHASINI RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA RIVOJLANTIRISH IMKONIYATLARI.....	183
Zarikeyeva Miyasar Maratovna	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA RAQAMLI IQTISODIYOTNING RIVOJLANISH TENDENSIYASI.....	187
Saidrahmatova Zuhaxon Saidazim qizi	
O'ZBEKISTON KONCHILIK SANOATI KORXONALARIDA INVESTITSION JARAYONLARNI BOSHQARISH VA INNOVATSION XAVFLARNI KAMAYTIRISH STRATEGIYALARI	192
Kurbanova Mehriniso Nematjanovna	
O'ZBEKISTONDA QULAY INVESTITSIYA MUHITINI SHAKLLANTIRISH MUAMMOLARI.....	196
Xuramov Zafar Rajabaliyevich	
PAXTA-TO'QIMACHILIK KLASSTERLARIDA XOMASHYO TA'MINOTI BARQARORLIGINI TA'MINLASHNING XORIJ DAVLATLAR TAJRIBASI.....	201
Zakirov Abduazim Abdurashidovich	
НОВЫЙ ЭТАП ПРИМЕНЕНИЯ РЫНОЧНЫХ МЕХАНИЗМОВ В ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ.....	206
Махкамов Ибраим	
O'ZBEKISTONDA SUG'URTA BOZORINING RIVOJLANISH TENDENTSIYALARI.....	213
Kushmuradov Oman, Ismoilov Sherzod Ismoil o'g'li	
GLOBALIZATSIYA SHAROITIDA MILLIY IQTISODIYOT NAZARIYASI.....	217
Mo'ydinov Xurshidbek Abdullayevich	
DORIVOR O'SIMLIKLARNI QAYTA ISHLASHNING HOZIRGI HOLATI VA MUAMMOLARI	221
Usmonov Mirg'ulom Xoshim o'g'li	

BARQAROR IQTISODIY O'SISHGA YERISHISHDA SUN'IY INTELLEKT TIZIMLARINI QO'LLASH METODOLOGIYASINI TAKOMILASHTIRISH (XORIJIY DAVLATLAR TAJRIBASI MISOLIDA)	227
Nasrulloev Hayotjon Xabibulloevich	
НЕЙРОИНТУИТИВНЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ И ЕГО РОЛЬ В УПРАВЛЕНИИ РИСКАМИ В БИЗНЕСЕ.....	233
Ягудин Дмитрий Рустамович	
RESURLARNI SOLIQQA TORTISH AMALIYOTINING XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBASI VA ULARNING MILLIY SOLIQ TIZIMIDA QO'LLASH MASALALARI	240
Nasimdjanoov Yunusjon Zoxidovich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA KICHIK TADBIRKORLIK SUBYEKTLARI UCHUN QO'LLANILAYOTGAN SOLIQQA TORTISH MEXANIZMLARI	246
Akbarov Akramjon Ibragimzhonovich	

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA KICHIK TADBIRKORLIK SUBYEKTLARI UCHUN QO'LLANILAYOTGAN SOLIQQA TORTISH MEXANIZMLARI

Akbarov Akramjon Ibragimzhonovich
UNIVERSITY OF BUSINESS AND SCIENCE
“Yashil iqtisodiyot” kafedrası o'qituvchisi
ORCID ID: 0009-0007-1043-9075
akbarovakramjon1988@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasida kichik tadbirkorlik subyektlari uchun qo'llanilayotgan soliqqa tortish mexanizmlari, jumladan ular faoliyatini soliq mexanizmi vositasida tartibga solish masalalarida nazariy qarashlari shuningdek, bugungi kunda kichik biznes subyektlarini soliqqa tortish rejimini belgilash bilan bog'liq muammolar qisqacha asoslab berilgan hamda ularning nazariy yechimlari ko'rsatilgan.

Kalit so'zlar: soliq siyosati, soliqlar, soliqqa tortish, soliq rejimi, kichik biznes, xususiy tadbirkorlik, qishloq xo'jaligi.

Abstract: This article briefly examines the taxation mechanisms for small businesses in the Republic of Uzbekistan, including theoretical perspectives on regulating their activities through taxation, as well as the challenges associated with determining the tax regime for small businesses today, and presents theoretical solutions.

Key words: tax policy, taxes, taxation, tax regime, small business, private entrepreneurship, agriculture.

Аннотация: В данной статье кратко рассматриваются механизмы налогообложения субъектов малого бизнеса в Республике Узбекистан, в том числе теоретические взгляды на регулирование их деятельности посредством налогового механизма, а также проблемы, связанные с определением режима налогообложения субъектов малого бизнеса на сегодняшний день, и представлены теоретические пути их решения.

Ключевые слова: налоговая политика, налоги, налогообложение, налоговый режим, малый бизнес, частное предпринимательство, сельское хозяйство.

KIRISH

Hozirgi kunda kichik tadbirkorlik iqtisodiyotning muhim sohasidir, chunki u ish o'rinlari yaratish, aholining daromad manbalarini ko'paytirish va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashga xizmat qiladi. O'zbekiston Respublikasida kichik tadbirkorlik subyektlarini rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Biroq, kichik biznes subyektlarining samarali faoliyati uchun ularning soliqqa tortish tizimi soddalashtirilgan va qulay bo'lishi lozim. Ushbu maqolada O'zbekistonda kichik tadbirkorlik uchun joriy qilingan soliq mexanizmlari tahlil qilinib, ularning samaradorligi baholanadi.

Mamlakatimiz mustaqillik yillarida soliqqa tortish tizimini shakllantirish va modernizatsiya qilish yo'lida sezilarli o'zgarishlar kiritdi. Biroq, rivojlangan davlatlarning soliqqa tortish tizimlari bilan taqqoslaganda, O'zbekiston tizimining o'ziga xos xususiyatlari, afzalliklari va kamchiliklari mavjud[1].

Ushbu ishda O'zbekiston Respublikasi va ayrim rivojlangan davlatlarning (AQSh, Germaniya, Yaponiya) soliqqa tortish tizimlari qiyosiy tahlil qilinadi. Maqsad – soliq tizimlarining o'zaro farqlari va umumiyliklarini aniqlash, shuningdek O'zbekiston uchun samarali soliqqa tortish mexanizmlarini takomillashtirish bo'yicha takliflar ishlab chiqishdir.

Shuning uchun kichik biznes mamlakat uchun nafaqat joriy imkoniyatlar, balki kelajak iqtisodiy salohiyatni ham ta'minlaydi. Shu sababdan davlat kichik va xususiy tadbirkorlik rivojini har qanday vositalar, shu jumladan soliq mexanizmi orqali rag'batlantirish yo'lidan boradi. Rag'batlantiruvchi soliq mexanizmi odatda kichik biznes uchun imtiyozli soliq rejimlarini nazarda tutadi. Biroq, qulay soliq muhitiga ega bo'lish yirik biznes subyektlarini ham albatta qiziqitiradi va ularni imtiyozli soliq rejimlariga tiqilib kirishga moyilligini oshiradi. Shu sababdan soliq qonunchiligi kichik biznes subyektlari maqomini aniqlash mezonlarini pishiq-puxta, ya'ni tirqishlarga yo'l qo'ymagan holda ta'minlashi darkor. Lekin, O'zbekiston soliq tizimining uzoq yillik tarixi va amaldagi holatini o'rganishdan ma'lum bo'ldiki, mamlakatda ushbu masala shu paytga qadar to'liq o'z yechimini topmagan. Bu esa soliq solish maqsadlarida kichik biznes subyektlari maqomini aniqlash mezonlarini takomillashtirishning nazariy jihatlarini va xalqaro tajribasini tadqiq etish dolzarb hisoblanmoqda[2].

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI.

Ko'pgina xorijiy va mahalliy olimlar tomonidan mamlakatimiz moliya va soliq tizimini takomillashtirishning ustuvor yo'nalishlari, jumladan, soliq undirishning ayrim masalalari o'rganildi.

Bundan tashqari tadqiqot olib borgan xorijlik olim Martin Tompsenning so'zlariga ko'ra, so'nggi yillarda yirik kompaniyalarning soliq to'lashdan bo'yin tovlash holatlari ko'payib bormoqda. Bu mamlakatda soliq yukining yuqoriligi bilan izohlanadi. Korxonalarning soliq to'lovlari bo'yicha qarzdorliklarining mavjudligi ham bevosita soliq yukining yuqoriligi bilan bog'liq hisoblanadi.

Ko'p yillar davomida soliq yukining kamayishi kelajakda soliq to'lashdan bo'yin tovlash va soliq qarzlarini kamaytirish imkonini beradi.

Yana bir olimlar munosabati ya'ni rus tadqiqotchilari S.N.Alixin va D.A.Levacheva o'z tadqiqotida soliq qarzini undirish mexanizmining nazariy asoslarini keltiradi. Unga ko'ra, soliq solinadigan bazani kengaytirish, shuningdek, soliq to'lovchidan soliq qarzini undirishning murakkabligi, soliq qarzi bo'lgan korxonalarning moliyaviy ahvolidan kelib chiqqan holda soliq qarzlarini undirish mexanizmini ishlab chiqish zarurligi ta'kidlangan.

Bundan tashqari, I.G.Vinoxodova o'z ilmiy ishlarida, shuningdek, soliq qarzi bo'lgan tadbirkorlik subyektlarining mulkini olib qo'yish jarayonini kuchaytirish soliq qarzlarini undirishda samaraliroq bo'lishini qayd etadi[5].

Kichik biznesni soliqqa tortishni takomillashtirish masalalari O'zbekistonlik boshqa tadqiqotchilar tomonidan ham o'rganilgan. Jumladan, J.O'rmonov kichik biznesni rivojlantirishda soliqlarning rag'batlantirish funksiyasidan samarali foydalanish istiqbollarini tadqiq qilgan bo'lsa, R.Xusainov va boshqalar kichik biznes va xususiy tadbirkorlik sohasining rivojlanishida soliq imtiyozlarining ahamiyatini o'rganishgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotning metodologik asosini kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish sohasidagi qonun osti va me'yoriy-huquqiy hujjatlar, xususan O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 19-apreldagi "Hududlarda tadbirkorlik loyihalarini moliyalashtirish mexanizmlarini yanada kengaytirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-212-son [3], shuningdek O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 9-iyundagi "Tadbirkorlik faoliyatini qo'llab-quvvatlash davlat jamg'armasi faoliyatini yanada takomillashtirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PF-150-son Farmoni olindi. Shuningdek, tadqiqot jarayonida tadbirkorlik faoliyatini rivojlanishda soliq tizimini shakllantirish jarayoni mantiqiy fikrlash, ilmiy mushohada, soliq tizimli yondashuv metodlaridan foydalanilgan holda tadqiq etilgan. Induksiya va deduksiya, statistik hamda qiyosiy tahlil metodlaridan foydalanilib tadbirkorlik faoliyatini soliq mexanizmini rivojlanish shart-sharoitlari va imkoniyatlari asoslab berilgan[1].

TAHLIL VA NATIJALAR

Mamlakatimiz byudjetini to'ldirish maqsadida soliqlar yig'ib kelinmoqda. Soliqqa tortish betaraflilik asosida amalga oshirilishi va soliq yuki adolatli taqsimlanishi lozim. Soliq munosabatlaridagi betaraflilik va adolatni ta'minlash esa soliq to'lovchilarga bir xil yondashuvda soliq solishni nazarda tutadi. Ammo, yuqorida ta'kidlab o'tganimizdek, davlat kichik biznes subyektlarini iqtisodiy qo'llab-quvvatlashda soliq mexanizmidan foydalanadi. Kichik biznesni yirik korxonalarga nisbatan pastroq soliqqa tortishni faqat quyidagi holatlar bilan asoslash mumkin:

davlat tomonidan yaratiladigan ijtimoiy xizmatlarni yirik biznes kichik tadbirkorlikka nisbatan ko'proq iste'mol qiladi. Demak, katta korxonalar oladigan o'z foydasidan byudjetga ko'proq soliq to'lashi lozim. Shu sababli kichik biznesga foyda solig'ining nisbatan pastroq stavkasini qo'llash adolatli hisoblanadi.

odatda yirik korxonalar katta hajmdagi mol-mulk va yer maydonlariga egalik qiladi. Bunda, davlat mulkiy soliqlarga nisbatan neytral bo'lsa, yirik biznes kichik tadbirkorlikka nisbatan yer va mulk soliqlarini o'z-o'zidan ko'proq to'laydi.

katta korxonalar tarmoq yoki sohaviy monopol xarakterga ega bo'lganligi ularda aksiz soliqlari, resurs to'lovlari va boshqa maxsus yig'implarni to'lash majburiyatlarini yuzaga keltiradi.

Tadqiqotlar davomida tahlillarimizni tadbirkorlik subyektlari faoliyatini soliqqa tortishda milliy soliq tizimi bilan ayrim rivojlangan davlatlar soliq tizimi o'rtasidagi o'xshash va farqli jihatlarni aniqlash bo'yicha quyida qiyosiy jadvalni keltirib o'tamiz.

O'zbekiston Respublikasida kichik tadbirkorlik subyektlari uchun qo'llanilayotgan asosiy soliqqa tortish mexanizmlari

Soliq turi	Tavsifi va qo'llanish sohasi	Soliq stavkasi	Imtiyozlar va xususiyatlar
Yagona soliq	Kichik tadbirkorlik subyektlari uchun soddalashtirilgan soliq turi	4%, 5%, 7% (faoliyat turiga qarab)	Soliq hisobi va to'lovi oddiy lashtirilgan, QQS va daromad solig'idan ozod qilinadi
Patent asosidagi soliqqa tortish	Muayyan faoliyat turlari uchun oldindan belgilangan summa asosida to'lanadi	Belgilangan patent qiymati	Hisob-kitob soddalashtadi, yillik to'lov sharti bilan faoliyat yuritiladi
Ijtimoiy soliq va majburiy to'lovlar	Ish beruvchi tomonidan ijtimoiy sug'urta va pensiya jamg'armasiga to'lovlar	Taxminan 25% (ish beruvchi ulushi)	Ba'zi kichik biznes subyektlari uchun yengilliklar mavjud
QQS (Qo'shilgan qiymat solig'i)	Savdo va xizmat ko'rsatish faoliyatida qo'llaniladi, kichik biznes uchun chegirmalar mavjud	15% standart stavka	Yillik aylanma belgilangan miqdordan past bo'lsa, QQS to'lovidan ozod qilinadi

Manba: Jadval muallif tomonidan tayyorlangan

Yuqoridagi jadvalni tahlil qiladigan bo'lsak, yagona soliq: Bu tizim kichik tadbirkorlik subyektlariga soliq majburiyatlarini soddalashtirish maqsadida joriy etilgan. Soliq stavkalari faoliyat turi va darajasiga qarab farq qiladi. Masalan, chakana savdo uchun stavka 4% bo'lsa, xizmat ko'rsatishda 5% va ishlab chiqarishda 7% bo'lishi mumkin. Bu tizim orqali soliq hisob-kitobi va to'lovi ancha osonlashadi, shuningdek QQS va daromad solig'idan ozod qilinadi. Patent asosidagi soliqqa tortish: Ba'zi kichik tadbirkorlik faoliyatlari uchun (masalan, oddiy xizmatlar ko'rsatish) patent tizimi qo'llaniladi. Bu usulda soliq oldindan belgilangan summada to'lanadi va bu kichik biznes uchun soliq majburiyatlarini oldindan bilish imkonini yaratadi. Ijtimoiy soliq va majburiy to'lovlar: Kichik biznes subyektlari ishchilari uchun ijtimoiy sug'urta va pensiya jamg'armalariga majburiy to'lovlar mavjud. Ish beruvchilar uchun ayrim yengilliklar va chegirmalar ko'zda tutilgan, bu kichik tadbirkorlik subyektlarini qo'llab-quvvatlashga qaratilgan. O'zbekistonda QQS stavkasi 15% ni tashkil qiladi. Lekin kichik tadbirkorlik subyektlari uchun yillik aylanma belgilangan darajadan past bo'lsa, QQS to'lovidan ozod qilinadi. Bu kichik biznes uchun qo'shimcha moliyaviy yengillik bermoqda[9].

Mamlakatda maxsus soliq rejimlari yetarlicha qo'llanilmoqda. Shunga qaramay, kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlarini soliqqa tortish amaliyotini ilg'or xorij tajribasi asosida bir nechta yo'nalishlarda takomillashtirish zarurligi e'tirof etilmoqda.

Respublikamizda 2019-yilga qadar ishlovchilar sonining yagona mezon bo'lishi, amalda yirik tovar aylanmasiga ega bo'lgan, shuningdek, katta yer maydonlari va kapitalga egalik qilayotgan tadbirkorlik subyektlarining kam soliq to'lash ilinjida "chegaralangan ishlovchilar soni" qolipiga kirish uchun bir nechta "kichik korxona"lar tarzida faoliyat yuritishlariga sabab bo'lib keldi. Unga ko'ra yagona soliq o'rniga yillik tushumi 1 mlrd so'mgacha bo'lgan tadbirkorlik subyektlariga aylanmadan soliq joriy etildi[3].

Ushbu amaliyot tahlili va kuzatuvlar shuni ko'rsatdiki, aylanmadan soliq to'lash rejimiga o'tish mezonini o'zini to'liq oqlay olmadi. Buning sababi shundaki, tadbirkorlik subyektlarining yillik tushumi miqdori 1 mlrd so'mdan oshishi ularga qo'shilgan qiymat solig'i (QQS) majburiyatini yuzaga keltiradi. Tovarlar to'liq yoki qisman hisobga olinmagan bozorlari bor, shuningdek norasmiy bandlik darajasi yuqori bo'lgan O'zbekiston sharoitida kichik va o'rta biznes subyektlari uchun xom ashyoni QQSsiz arzonroq narxlarda sotib olish imkoniyatlari mavjud.

Shu sababdan aksariyat tadbirkorlik subyektlari QQS muammosidan qutulish uchun o'z tushumini 1 mlrd so'mdan oshirib yubormaslik choralarini ko'rishdi.

Bunga ular uch xil yo'l bilan erishishlari mumkin:

tushumini yashirish;

oboroti 1 mlrd so'mga yetgan firmani yopib, boshqasini ochish;

parallel firmalar ta'sis etib, ularning oborotini nazorat qilish.

Bu muammoni QQSning soddalashtirilgan rejimi orqali hal qilishga urinish ham o'zini oqlamadi. 2019-yildan joriy qilingan bu rejimga ko'ra oboroti 3 mlrd so'mdan oshmaydigan xo'jalik subyektlari QQSni hisoblab

chiqishning soddalashtirilgan tartibini tanlashlari mumkin edi. Biroq, QQSning soddalashtirilgan rejimini qo'llovchi tadbirkorlik subyektlari olingan tovarlar (xizmatlar) bo'yicha (kirim qilingan) QQS summalarini hisobga olish huquqiga ega bo'lmasiliklari natijasida bunday korxonalar ishtirok etgan ishlab chiqarish (realizatsiya) siklida QQS zanjiriga putur yetdi va QQS islohotidan ko'zlangan maqsadga erishilmadi. Shu sababdan ham ushbu tartib 2020-yildan bekor qilindi.

Shu bois, yuqoridagi muammolar O'zbekiston soliq siyosati oldida kichik biznes subyektlari maqomini to'g'ri belgilash va ular uchun soliq rejimini aniqlashtirish vazifasini qo'ymoqda. Kichik biznesni soliqqa tortish borasidagi xorijiy mamlakatlar tajribasi tahlili shuni ko'rsatdiki, barcha korxonalarga, ular katta yoki kichik bo'lishidan qat'i nazar, asosi bir xil bo'lgan standart soliq rejimini qo'llagan holda kichik korxonalar uchun soliq yengilligini foyda solig'ining pastroq stavkalari orqali taqdim etiladi[6].

Bunda korxonalarning to'laydigan umumiy soliqlari bir xil, ya'ni QQS, foyda solig'i, ijtimoiy soliq va ko'chmas mulk solig'idan iborat bo'ladi. Korxonalarning daromad topish imkoniyatlaridan kelib chiqib, ularning daromadlaridagi farqlarni faoliyat turi, realizatsiya qiladigan mahsulot (ish, xizmat) turlariga qarab maxsus soliqlar, ya'ni turli xil aksizlar va lisenziya to'lovlari joriy qilish orqali tartibga solish mumkin.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa qilib shuni aytish lozim, O'zbekiston Respublikasida kichik tadbirkorlik subyektlari uchun joriy qilingan soliqqa tortish mexanizmlari biznes yuritishni soddalashtirish va moliyaviy yukni kamaytirishga xizmat qilmoqda. Yagona soliq va patent tizimi kichik biznes subyektlari uchun samarali mexanizmlar sifatida namoyon bo'lmoqda. Biroq, soliqqa tortish tizimini yanada takomillashtirish va amaliyotdagi muammolarni bartaraf etish yo'lida chora-tadbirlarni davom ettirish lozim.

Har qanday davlatchilik ko'rinishida soliqlar nafaqat tadbirkor, korxona va tashkilotlarni balki alohida jismoniy shaxslarni iqtisodiy harakatga keltiruvchi "muruvvat" sifatida xizmat qiladi. Soliq va yig'implarning asosiy, ya'ni fiskal funksiyasini bajarish bilan bir qatorda soliq to'lovchilar bilan soliqlarning turlari va ularning amal qilish mexanizmini soddalashtirish muhimdir.

Shuningdek:

kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatining rivojlanishi asosan mamlakatda yo'lga qo'yilgan soliq tizimiga bog'liq. Bu esa soliq siyosatini ishlab chiqishda kichik va xususiy tadbirkorlik uchun qulay soliq muhitini ta'minlash lozimligini ko'rsatadi;

soliqqa tortish betaraflik asosida amalga oshirilishi va soliq yuki adolatli taqsimlanishi lozim;

davlat kichik biznes subyektlarini iqtisodiy qo'llab-quvvatlashda soliqqa tortishning umumiy qolipidan juda uzoqlashib ketmasligi lozim; maqsadga muvofiq emas.

davlat tomonidan yaratiladigan ijtimoiy xizmatlarni yirik biznes kichik tadbirkorlikka nisbatan ko'proq iste'mol qiladi.

Demak, yirik biznes o'z foydasidan byudjetga ko'proq soliq to'lashi lozim. Shu nuqtai nazardan kichik biznesga foyda solig'ining nisbatan pastroq stavkasini qo'llash adolatli hisoblanadi. Bu esa mamlakat istiqbolini belgilaydi deb o'ylaymiz.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoevning 2022-yil 22dekabrdagi Oliy majlisga murojaatnomasi ma'ruza qismi.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 14-maydagi PF-5718-sonli "Tadbirkorlik faoliyatini qo'llab-quvvatlash va himoya qilish tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoni.//O'zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari to'plami. 2019 y. 20-may. 20-son.369 modda
3. Soliqlar va soliqqa tortish: darslik / A.V. Vahobov, A.S. Jo'rayev; Toshkent Moliya instituti, — Toshkent: Sharq, 2009. — 448 b.
4. Babaeva N.M., Begmatov X.M. O'zbekiston Respublikasi iqtisodiyotida investitsiyadan samarali foydalanish. "Iqtisodiet va innovatsion texnologiyalar" ilmiy elektron jurnal №1 2019yil.
5. Sherov, A. (2018). Legal basis and importance of state financing of education system. International Finance and Accounting, 2018(2), 92.
6. Anderson, R.C., & Reeb, D.M. (2003a). Founding-family ownership and firm performance: Evidence from the S&P 500. The Journal of finance, 58(3), 1301-1328. Anderson, R.C., & Reeb, D.M. (2003b). Founding-family ownership, corporate. The Journal of Law and Economics, 46(2), 653-684.
7. Xusainov R. va b. O'zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik sohasining rivojlanishida soliq imtiyozlarining ahamiyati // Ekonomika i finansy, 2016. - № 5.
8. O'zbekistonda kichik tadbirkorlik. Statistik to'plam. Toshkent, 2020 y.190b.
9. www.stat.uz sayt ma'lumotlari.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 10

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>